

STRÍZLIVOST JAKO MÓDNÍ TREND U DOSPÍVAJÍCÍCH

Situace ve světě

V řadě vyspělých zemích klesala po roce 2000 u dospívajících spotřeba alkoholických nápojů, ubývalo pití v tazích a abstinence od alkoholu se stávala častější. Movendi International (2021) zmiňuje Spojené státy, Německo, Skotsko a Japonsko. To je prakticky důležité. Vyvíjející se mozek dospívajících je vůči alkoholu a jiným drogám včetně marihuany zranitelnější a tyto látky v něm mohou vyvolávat ireverzibilní změny (přehled viz Csémy a Nešpor, 2013). Čím dříve se vyvíjejí organismus dětí a dospívajících s alkoholem setká, tím je vyšší riziko vzniku závislosti, otrav a dalších tělesných i psychických problémů.

Příčinami a souvislostmi klesající spotřeby alkoholu u dospívajících se zabývala řada vědeckých prací (např. Pape a kol., 2018 nebo Pennay a kol., 2018). Shrňme příčiny, nad nimiž se výzkumníci zamýšleli.

Možné příčiny

- Větší zájem o vlastní tělesné a zejména duševní zdraví.
- Abstinence od alkoholu také souvisí s lepšími studijními nebo pracovními výsledky, což je pro některé ctížádostivější dospívající silná motivace.
- S tím souvisí nejistota týkající se budoucího zaměstnání, bydlení apod. Rozumnějším dospívajícím je zřejmé, že uplatnění se ve stále komplikovanějším prostředí vyžaduje střízlivost.
- Málokterý dospívající by si přál, aby ho někdo natočil mobilem opilého a nahrávku umístil na sociální síť.
- Komunikace za pomoci elektronických zařízení mohla do jisté míry nahradit návštěvy rizikových prostředí.
- Uvedený trend zaznamenali i výrobci, což se v některých zemích proje-

vilu větší nabídkou nealkoholických nápojů a strážlivých volnočasových aktivit.

– Podstatné může být i striktnější prosazování zákazu pití alkoholických nápojů v rodinách (Pennay a kol., 2018).

– Rodiče také mohou dnes na své děti dohlížet za pomoci mobilních telefonů nebo internetu. To se netýká jen dospívajících. Zaměstnanci jedné stavební firmy byli vybaveni moderními služebními telefony. Jejich radost netrvala dlouho. Rychle totiž zjistili, že tak může jejich nadřízený kontrolovat, kde jsou a co dělají.

Jak se uvedený trend projevil v Česku

Konzumní zvyklosti dospívajících se v posledních deseti letech výrazně změnila. Výsledky mezinárodní studie ESPAD, tj. Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách, (Chomynová a kol. 2020) ukázaly bezprecedentní pokles pití alkoholu u českých dospívajících v období 2011 až 2019. Zatímco v roce 2011 uvedlo pití alkoholického nápoje v posledních 30 dnech 79 % šestnáctiletých studentů, v roce 2015 to bylo již o deset procentních bodů méně (68,5 %) a v roce 2019 již 62,7 %. Ještě výraznější byl pokles prevalence pití nadměrných dávek alkoholu z 21,2 % v roce 2011 na 12,1 a 11,7 % v letech 2015 a 2019. Celoživotní abstinenci uvedlo 4,9 % dotázaných a abstinenci v posledních 30 dnech 37,3 % studentů. Uvedené změny v pití českých dospívajících jsou podstatné, uvážíme-li, že ještě v roce 2015 patřili čeští dospívající v mezinárodním měřítku k nejohroženějším.

Pokles pití mezi českými adolescenty potvrdila i další rozsáhlá periodicky opakovaná studie Mládež a zdraví (*The Health behaviour in School-aged Children*). Pravidelné pití týdně nebo častěji uvádělo v roce 2010 36,4 % žáků 9. ročníku základní školy, v roce 2014 to bylo již jen 14,9 % (Kázmér a Csémy, 2019). Mezinárodní zpráva ze studie HBSC poukazuje i na pokles celoživotně reportované opilosti, a to z 29 % na 22 % u děvčat a z 32 % na 25 % u chlapců (Inchley a kol., 2020).

Závěr

Pozitivní trend v konzumních zvyklostech dospívajících byl zaznamenán v řadě vyspělejších zemích a byl potvrzen i v české populaci. To ovšem zdaleka není důvod ke spokojenosti, údaje týkající se spotřeby alkoholických nápojů u dospívajících jsou stále vysoké. Pomohla by např. lepší prevence v rodinách (Nešpor a Csémy 2003, Nešpor a Scheansová, 2009). Žádoucí je také plošný zákaz reklamy alkoholických nápojů nebo alespoň její zákaz

v televizi před 22. hodinou. S ohledem na zdravotní stav nejen dospívajících, ale celé populace lze doporučit také vyšší zdanění alkoholických nápojů (např. Kilian a kol., 2021) a omezení dostupnosti snížením prodejních míst nebo úpravou prodejní doby.

L i t e r a t u r a

- Csémy, L. – Nešpor, K.*: Kolik dospívajících je v Česku ohroženo postižením mozku při zneužívání alkoholu? *Čes-slov Pediat*, 68, 2013, 6, s. 380 – 384
- Chomynová, P. – Csémy, L. – Mravčík, V.*: Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2019. *Zaostřeno*, 6, 2020, 5, s. 1 – 20
- Inchley, J. – Currie, D. – Budisavljević, S. et al.*: Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 2. Key data. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2020. 59 s.
- Kázmér, L. – Csémy, L.*: Changing trends in adolescent alcohol use among Czech school-aged children from 1994 to 2014. *Journal of public health research*, 8, 2019, 1, s. 1493.
- Kilian, C. – Rovira, P. – Neufeld, M. et al.*: Modelling the impact of increased alcohol taxation on alcohol-attributable cancers in the WHO European Region [online]. *Lancet Reg Health Eur*, 11, 2021 [cit. 2022-02-14]. Dostupné na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34918000/>
- Movendi International*: 5 Reasons Why Young People Stay Alcohol-Free Longer. *Movendi International*, 26. 1. 2022. Autor neuveden, citováno podle: <https://movendi.ngo>.
- Nešpor, K. – Csémy, L.*: Alkohol, drogy a vaše děti. 5. revidované vydání. Praha: Sportpropag, 2003. 104 s.
- Nešpor, K. – Scheansová, A.*: Co by měli vědět rodiče o prevenci. *Čas Lék čes*, 148, 2009, 273 – 275
- Pape, H. – Rossow, I. – Brunborg, G. S.*: Adolescents drink less: how, who and why? A review of the recent research literature. *Drug and alcohol review*, 37 2018; 37, S98 – S114
- Pennay, A. – Holmes, J. – Törrönen, J. et al.*: Researching the decline in adolescent drinking: The need for a global and generational approach. *Drug and alcohol review*, 37, 2018, S115 -S119

PhDr. Ladislav Csémy a MUDr. Karel Nešpor, CSc.